

Hrvatski model uvođenja eura i njegova usporedba s modelima odabranih zemalja eurozone

Tena Ciraki¹, Danijela Vakanjac², Iva Lulić³

¹ Veleučilište u Virovitici, Ulica Matije Gupca 78, Virovitica, Hrvatska, tena.ciraki@vuv.hr

² Veleučilište u Virovitici, Ulica Matije Gupca 78, Virovitica, Hrvatska, danijela.vakanjac@vuv.hr

³ Veleučilište u Virovitici, Ulica Matije Gupca 78, Virovitica, Hrvatska, iva.lulic@vuv.hr

Sažetak

Proces uvođenja eura kao službene valute plaćanja u Republici Hrvatskoj jedna je od najaktualnijih gospodarskih tema koja, ne samo da zaokuplja pažnju financijskih stručnjaka i analitičara, već i samih građana Republike Hrvatske. Brojne su koristi i prednosti, ali također i nedostaci, kao i određeni troškovi, koji će nastati prilikom zamjene trenutne službene valute kune s eurom kao novom službenom valutom u zemlji. S obzirom na trenutnu situaciju povezanu s pandemijom COVID-19 virusa, i time već povećanom razinom inflacije, stvara se dojam skepticizma oko stava je li uopće pravi trenutak za uvođenja eura. Stoga se može postaviti opravdano pitanje hoće li uvođenje eura imati više koristi ili će prevladati troškovi, bilo da se radi o pojedincima, poduzećima te u konačnici i cjelokupnom gospodarstvu Republike Hrvatske. Svrha ovoga rada je dati pregled koristi i troškova uvođenja eura, kao i opisati model uvođenja eura kojega je odabrala Republika Hrvatska te ga usporediti s modelima drugih odabranih članica Europske unije. S ciljem navedenog, u radu je korištena metoda komparativne analize hrvatskog modela uvođenja eura s modelima odabranih zemalja članica europodručja, što ujedno predstavlja i praktičnu implikaciju problematike uvođenja eura. Prema navedenoj analizi autora, može se zaključiti kako je hrvatski model uvođenja eura najbliži estonskom modelu. Također, u radu je prikazano kako bi uvođenje eura trebalo imati više koristi koje će imati dugoročni utjecaj na gospodarstvo zemlje, za razliku od troškova koji bi trebali imati trenutni i kratkoročni utjecaj na gospodarstvo zemlje.

Ključne riječi

Hrvatski model, ERM II, euro, europodručje

Abstract

The process of introducing euro as the official currency in the Republic of Croatia has been one of the most recent economic issues, preoccupying not only the financial experts and analysts, but also the citizens of Croatia. There are many benefits as well as disadvantages, above all related to the costs, which will occur during the process of replacing the kuna with the euro as the new official currency of the country. Due to the present situation with the COVID-19 pandemic and higher inflation rate, there is an impression of scepticism about the attitude on the moment of introduction of the euro. Hence, a justified question arises whether the euro introduction will have more benefits, or whether the costs will prevail for individuals, businesses, and Croatian economy in general. The purpose of this paper is to present the benefits and costs of euro introduction, and also to describe the model of the euro introduction chosen by the Republic of Croatia which will be compared to the models of other selected European Union members. Therefore, the paper uses the method of comparative analysis of Croatian model with the models of selected countries of the euro area, which presents a practical implications of the euro introduction issue. According to the given analysis of the authors, it can be concluded that the Croatian model of euro introduction is most similar to Estonian model. Also, the paper shows that the euro introduction should have more benefits in the long term, which will have a positive influence on the economy of the country in comparison to the costs, which should have a present and short-term effect on the country's economy.

Keywords

Croatian model, ERM II, euro, euro area

Uvod

Proces zamjene kune eurom u današnje je vrijeme nezaobilazna i vrlo aktualna tema svakodnevica građana u Republici Hrvatskoj. Euro kao valuta predstavlja trend koji donosi brojne utjecaje na zemlje Europske unije, čineći tako europodručje koje svojim djelovanjem ima utjecaj na globalnoj ekonomskoj razini. Zemlje koje su do sada uvele euro kao službenu valutu plaćanja u svojoj zemlji čine jedno zasebno područje plaćanja jedinstvenom valutom, a time i zajedničko gospodarstvo s ciljem međusobnih potpora. Kao valuta, euro je danas poznat na globalnoj razini te se njegova uporaba sve više i češće primjenjuje.

U skladu s navedenom temom, u radu su prikazana neka teorijska polazišta za definiranje općih pojmova procesa zamjene hrvatske kune eurom te je napravljena usporedba hrvatskog modela s modelima uvođenja eura odabranih zemalja članica europodručja. Također, problematika rada fokusirana je i na prednosti i nedostatke, odnosno koristi i troškove, koje za sobom povlači zamjena kune za euro na gospodarstvo RH, uzimajući za primjer implikacije koje je promjena valute imala na gospodarstva zemalja koje su već prethodno uvele euro kao službenu valutu.

Svrha ovoga rada je dati pregled koristi i troškova koje proizlaze iz procesa uvođenja eura u RH, kao i opisivanje modela uvođenja eura kojega je RH odabrala, za što će se napraviti komparativna analiza s ostalim odabranim zemljama članicama europodručja. Procjena koristi i troškova, koje za sobom može prouzročiti uvođenje eura, napravljena je temeljem prethodnih analiza implikacija uvođenja eura u odabranim zemljama europodručja (eurozone), a čija gospodarstva imaju sličnosti s gospodarstvom RH ili su na neki način povezana. U navedenom se ogleda i doprinos ovoga rada koji se odnosi na predviđanja o potencijalnim koristima i troškovima samog procesa uvođenja eura na gospodarstvo Republike Hrvatske.

1. Hrvatski model zamjene nacionalne valute eurom

Euro kao valuta predstavlja jednu od najjačih svjetskih valuta koje se koriste na međunarodnim financijskim tržištima. Europodručje čine države članice Europske unije koje koriste euro kao svoju službenu valutu, a trenutno ga čine 19 zemalja članica

s otprilike 340 milijuna ljudi, dok će se RH početkom 2023. godine priključiti europodručju i time postati 20. zemlja članica.¹

Samim ulaskom u Europsku uniju 1. srpnja 2013. godine Republika Hrvatska postala je 28. punopravna članica EU i time se obvezala uvesti euro kao službenu valutu plaćanja nakon ispunjenja svih potrebnih uvjeta, odnosno postati članicom Europske monetarne unije (EMU) – europodručja, odnosno zemalja EU koje koriste euro kao službenu valutu zemlje. Službene pripreme za uvođenje eura započele su 2017. godine kada je središnja banka u Hrvatskoj izradila analizu ekonomskih koristi i troškova uvođenja eura kao nove nacionalne valute u zemlji, a koja je pokazala kako bi koristi znatno premašile troškove i nedostatke.

Trenutna službena valuta kao osnovno sredstvo plaćanja u RH je hrvatska kuna (HRK), iako je korištenje eura i prilagođavanje na euro već naveliko prisutno, što se ogleda u činjenici kako su neka poduzeća već i prije zakonske obveze počela iskazivati cijene svojih proizvoda i usluga u eurima, odnosno dvojno iskazivanje cijena u kunama i u eurima, prije nastupanja zakonske obveze od rujna 2022. godine, što predstavlja jedan segment plana uvođenja eura. Cijeli proces uvođenja eura (zamjene hrvatske kune) kao službene valute traje do 1. siječnja 2023. godine kada će euro postati zakonsko sredstvo plaćanja u RH, a prikaz dvojnih cijena omogućuje građanima RH lakše privikavanje na novu valutu plaćanja. Uvođenjem eura kao službene valute RH postaje punopravnom članicom Europske monetarne unije.

Također, u RH je već izražena pojava eurizacije – pojam kojega ekonomisti koriste kako bi označili stanje gospodarstva u kojemu je euro preuzeo jednu ili više funkcija novca od domaće valute, što praktički već podrazumijeva proces istiskivanja domaćeg novca iz upotrebe (Tica i sur. 2016). Navedeno se ogleda u preuzimanju funkcije sredstva plaćanja koja je usko povezana s funkcijom mjere vrijednosti gdje se cijene nekretnina, automobila i ostalih stvari izražavaju u eurima. Također, funkcija štednje, kao i funkcija sredstva odgođenih plaćanja dobrim dijelom je preuzela funkcije domaće valute s obzirom da je većina depozita i kredita u RH u eurima ili uz valutnu klauzulu u eurima.²

Pored navedenog, RH je morala zadovoljiti kriterije konvergencije koji se ostvaruju u sljedećim područjima: stabilnost cijena, državne financije (javni dug i proračunski deficit), tečaj i dugoročne kamatne stope.³

¹ Europodručje. European Commission

² HNB Bilten br. 275 (2022)

³ Konvergencijski kriteriji za uvođenje eura nazivaju se još i kriteriji iz Maastrichta prema nizozemskom gradu Maastrichtu gdje su ih članice EU 1991. godine definirale i

Prema Vakanjac i sur. (2022) Hrvatska zadovoljava uvjet stabilnosti cijena, uvjet proračunskog deficita, uvjet javnog duga te uvjet dugoročne kamatne stope, što je sve u propisanim granicama ili uz iznimku zbog izvanrednih okolnosti privremenog karaktera, dok jedini kriterij koji formalno nije ispunjen predstavlja tečaj, što se odnosi na vremenski rok proveden u fazi tečajnog mehanizma (ERM II).

Europska komisija je prema posljednjem Izvješću o konvergenciji Europske središnje banke (ESB) od 1. lipnja 2022. godine donijela Odluku prema kojoj potvrđuje kako je RH spremna za uvođenje eura, i to prema planiranom datumu od 1. siječnja 2023. godine, budući da ispunjava sva četiri konvergencijska kriterija te je postignuta potpuna razina usklađenosti zakonodavstva RH sa zahtjevima Ugovora o Europskoj uniji i Statutom Europskog sustava središnjih banaka.⁴ Prije donošenja navedene Odluke najveće nedoumice nastale su oko ispunjenja kriterija koji se odnosi na stabilnost cijena, s obzirom da novonastale uvjete i poremećaje na svjetskim tržištima, a koji su utjecali na porast razine cijena u RH. Tako je analiza Europske središnje banke prikazana u Izvješću o konvergenciji od 1. lipnja 2022. godine utvrdila kako je razina inflacije u RH ipak bila u zadanom okviru budući da su Malta i Portugal, dvije zemlje s najnižom inflacijom, bile izuzete iz izračuna prosječne razine inflacije u EU zbog netipičnog odstupanja. Također, u navedenom Izvješću ESB je dala određene preporuke u pogledu inflacije i potrebne provedbe strukturnih reformi u svrhu sprječavanja pretjeranog pritiska cijena i makroekonomskih neravnoteža potaknutih ratnom situacijom na europskom području i time uzrokovanim pogoršanjem na opskrbnim tržištima.⁵

RH će tako zamjenu hrvatske kune eurom napraviti prema unaprijed definiranom planu, i to od 1. siječnja 2023. godine te prema definiranom fiksnom tečaju konverzije koji iznosi 1 EUR = 7,53450 HRK.⁶ Kako bi poslovni subjekti bili pravovremeno informirani o aktivnostima i prilagodbama koje ih očekuju u procesu zamjene valuta, Ministarstvo gospodarstva RH oformio je Koordinacijski odbor za prilagodbu gospodarstva i zaštitu potrošača, koji je potom izdao dokument pod nazivom Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom.⁷

Prema donesenim Smjernicama hrvatski model zamjene nacionalne valute eurom obuhvaća tri ključna razdoblja:

1. pripremno razdoblje,
2. razdoblje dvojnog optjecaja te
3. razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja.

Ukratko, 4 mjeseca prije uvođenja eura obvezno je dvojno iskazivanje cijena, u kunama i u eurima, koje traje punih godinu dana nakon uvođenja eura, odnosno do kraja 2023. godine. Razdoblje od dana uvođenja eura, pa narednih 14 dana je razdoblje dvojnog optjecaja dviju valuta. Prvih 6 mjeseci od uvođenja eura, staru valutu kunu će biti moguće zamijeniti bez naknade, a narednih 6 mjeseci uz naknadu, dok će se nakon proteka roka od godinu dana kuna moći zamijeniti samo u središnjoj banci, odnosno HNB-u, i to kovanice u roku od 3 godine od uvođenja eura, a novčanice uz neograničeni rok.⁸ Trenutno se RH nalazi u prvom, odnosno pripremnom razdoblju procesa zamjene hrvatske kune eurom. Navedeno razdoblje, kao i sljedeća dva razdoblja, detaljnije su pojašnjena u narednim potpoglavljima.

1.1. Pripremno razdoblje

Prvo razdoblje kojim započinje proces zamjene hrvatske kune eurom je pripremno razdoblje koje podrazumijeva da se za vrijeme trajanja tog razdoblja gospodarstvo, institucije i svi subjekti pripremaju za trenutak uvođenja eura, a to podrazumijeva korake poput pripreme za dvojni optjecaj dviju valuta, dvojno iskazivanje cijena u obje valute, opskrbu gotovim novcem nove valute (novčanice i kovanice eura), prilagodbu računovodstvenih programa svakog pojedinog subjekta, informativne aktivnosti usmjerene na javnost i ostale pripremne aktivnosti.

Početak pripremnog razdoblja je 6 mjeseci od definiranog datuma uvođenja eura, a započinje spomenutom Odlukom Vijeća EU da RH uvodi euro te utvrđivanjem fiksnog tečaja konverzije. Tim događajem Vlada RH službeno određuje datum uvođenja eura, kao i fiksni tečaj konverzije te utvrđuje datume početka i završetka dvojnog optjecaja dviju valuta, kao i datume početka i završetka dvojnog iskazivanja cijena.⁹ Prema Smjernicama za prilagodbu

dogovorile (Convergence criteria for joining. European Commission)

⁴ Proposal for a Council decision on the adoption by Croatia of the euro on 1 January 2023 (2022). European Commission

⁵ Izvješće o konvergenciji, lipanj 2022. Europska središnja banka / Eurosustav

⁶ Zamjena hrvatske kune eurom. Euro – naš novac

⁷ Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom (2022). Ministarstvo gospodarstva RH.

⁸ Zamjena hrvatske kune eurom. Euro – naš novac

⁹ Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom (2020). Vlada RH – Hrvatska narodna banka

gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom, pripremno razdoblje zamjene nacionalne valute eurom obuhvaća sljedeće radnje:

1. prilagodbu financijskog i računovodstvenog sustava,
2. prilagodba informacijskih sustava,
3. upravljanje gotovim novcem,
4. osposobljavanje i upoznavanje radnika s nastalim promjenama u financijsko-računovodstvenom i informacijskom sustavu te
5. informiranje krajnjih korisnika o nastalim promjenama.¹⁰

Prema Nacionalnom planu zamjene hrvatske kune eurom kojega je definirao HNB, pripremno razdoblje obuhvaća i sljedeće detaljno razrađene aktivnosti:

1. javna kampanja kojom se građani pozivaju na dobrovoljno pohranjivanje gotovog novca u kunama na svoje račune u poslovnim bankama te osvještavanje građana kako nema potrebe za samoinicijativnim pretvaranjem kuna u eure prije službene zamjene valuta, nego će se to izvršiti automatski ukoliko su sredstva na računu,
2. započinjanje razdoblja dvojnog iskazivanja cijena proizvoda i usluga,
3. HNB počinje opskrbljivati banke novčanicama i kovanicama eura,
4. banke počinju opskrbljivati gotovim novcem eura FINA-u, Hrvatsku poštu i poduzeća.¹¹

Sve prethodno navedene aktivnosti obavljaju se unutar 6 mjeseci koliko traje pripremno razdoblje, s time da je zadan točan vremenski okvir za provođenje svake od aktivnosti. Tako primjerice HNB treba početi opskrbu banaka novčanicama eura 4 mjeseca prije uvođenja eura (što predstavlja datum 1. rujna 2022. godine), dok ih kovanicama eura počinje opskrbljivati 3 mjeseca prije uvođenja eura, odnosno mjesec dana nakon što je započela opskrbu s novčanicama eura, tj. 1. listopada 2022. godine. Financijska agencija (FINA), Hrvatska pošta (HP), i svi ostali poslovni subjekti, opskrbljuju se gotovim novcem eura otprilike mjesec dana prije samog uvođenja eura.

1.2. Razdoblje dvojnog optjecaja

Drugo razdoblje u procesu zamjene hrvatske kune eurom predstavlja razdoblje dvojnog optjecaja dviju valuta – kune i eura. Ovo razdoblje slijedi nakon pripremnog razdoblja, a prethodi razdoblju nakon završetka dvojnog optjecaja. Razdoblje dvojnog optjecaja počinje datumom uvođenja eura i traje svega 2 tjedna (14 dana) od datuma uvođenja eura. Konkretni datum početka dvojnog optjecaja službeno je 1. siječnja 2023. godine te traje do zaključno s 14. siječnja 2023. godine. Ovo razdoblje podrazumijeva da se u tom periodu istodobno mogu koristiti i hrvatska kuna i euro kao zakonsko sredstvo plaćanja u gotovinskim transakcijama. Točnije, za vrijeme razdoblja dvojnog optjecaja građani će još uvijek moći koristiti hrvatske kune prilikom gotovinskih transakcija te će si tim procesom moći zamijeniti (konvertirati) ostatak hrvatskih kuna za euro.¹²

Prema Nacionalnom planu zamjene hrvatske kune eurom za vrijeme razdoblja dvojnog optjecaja provodit će se sljedeće aktivnosti:

1. fizička zamjena novčanica i kovanica hrvatske kune za eure u poslovnica FINA-e, HP-a i u bankama, i to bez plaćanja naknade za konverzije,
2. dvotjedni dvojni optjecaj u kojemu će i hrvatska kuna i euro imati status službene valute, odnosno zakonskog sredstva plaćanja,
3. u bankama se kune na računima automatski pretvaraju u eure,
4. svi krediti koji su nominirani u kunama smatrat će se kreditima u eurima te
5. danom završetka dvojnog optjecaja euro postaje jedina zakonska valuta plaćanja u RH.¹³

Za navedene aktivnosti svaki od poslovnih subjekata priprema se prema javno objavljenim smjernicama i uputama državnih institucija te planira i organizira svoje resurse kako bi uspješno odradio i premostio ovo kratko vremensko razdoblje dvojnog optjecaja dviju valuta. Ovo razdoblje najlakše će premostiti sami građani kojima će se proces bezgotovinske zamjene valute odvijati automatski, dok će gotovinski biti potrebno samo položiti novce u banku ili platiti transakciju bilo kojem poslovnom subjektu, za što će građanima ostatak gotovine biti vraćen u novoj službenoj valuti – euru.

¹⁰Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom (2022). Ministarstvo gospodarstva RH.

¹¹Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom (2020). Vlada RH – Hrvatska narodna banka

¹²Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom (2022). Ministarstvo gospodarstva RH.

¹³Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom (2020). Vlada RH – Hrvatska narodna banka

1.3. *Razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja*

Posljednje razdoblje u procesu zamjene hrvatske kune eurom predstavlja razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja. Ovo razdoblje počinje 2 tjedna (14 dana) nakon trenutka uvođenja eura, odnosno protekom razdoblja dvojnog optjecaja koje mu prethodi. Prema Nacionalnom planu zamjene hrvatske kune eurom razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja vremenski se može podijeliti na dvije podfaze, ovisno o aktivnostima koje će se provoditi nakon završetka razdoblja dvojnog optjecaja, i to:

1. prvo razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja koje traje prvih 6 mjeseci nakon uvođenja eura, a u kojemu poslovnice FINA-e i HP-a prestaju pružati uslugu konverzije hrvatske kune za eurom, dok banke imaju pravo zaračunati građanima naknadu za uslugu konverzije hrvatske kune u euro te
2. drugo razdoblje nakon završetka dvojnog optjecaja koje traje 12 mjeseci nakon uvođenja eura, a u kojemu banke u potpunosti prestaju pružati uslugu konverzije hrvatske kune u euro, pa čak i uz naknadu, zamjena gotovog novca bit će moguća samo kod HNB-a bez naknade, i to bez vremenskog ograničenja za novčanice, ali uz vremensko ograničenje za kovanice na period od tri godine od dana uvođenja eura.¹⁴

S danom početka ovog razdoblja, odnosno nakon 14. siječnja 2023. godine, euro ostaje jedino službeno zakonsko sredstvo plaćanja u RH.

2. Modeli uvođenja eura odabranih zemalja članica europodručja

U nastavku rada analizirani su modeli uvođenja eura odabranih zemalja članica europodručja, odnosno zemalja u kojima je euro već neko vrijeme službena valuta zemlje. S obzirom na sličnosti u obilježjima gospodarstva s gospodarstvom RH odabrane su Slovenija i Estonija te Njemačka čije gospodarstvo već više desetljeća ima veliki utjecaj na gospodarstvo RH. Neke su zemlje euro prihvatile lakše, neke malo teže,

no samo uvođenje eura kao valute ima svoj učinak na cjelokupno gospodarstvo zemlje što će ubrzo osjetiti i RH. Slijedom navedenog, u nastavku je opisano kakav utjecaj je imao euro te koje su se zemlje bolje prilagodile i iskoristile prednosti koje im je navedena valuta donijela. Također, opisana je prilagodba gospodarstva i poboljšanje koje je euro donio zemljama kao što su Njemačka i Nizozemska. Na osnovu načina na kojima je euro dao doprinos navedenim zemljama te koje su zemlje imale stagnaciju ili pad gospodarstva, kao i na osnovu trenutne gospodarske situacije, za RH postoje brojna predviđanja, no u skoroj budućnosti će se očitovati realno gospodarsko stanje nakon promjene valute, odnosno zamjene hrvatske kune eurom.

2.1. *Slovenski model uvođenja eura*

Slovenija je podnijela zahtjev za uvođenje eura kao službenu valutu svoje zemlje što joj je Europska komisija odobrila 11. srpnja 2006. godine, dok je već sljedeće godine postala članica europodručja, odnosno s 1. siječnja 2007. godine euro je u Sloveniji postao zakonsko sredstvo plaćanja zamijenivši dotadašnju nacionalnu valutu – slovenski tolar (SIT) prema tečaju za konverziju 1 EUR = 239,640 SIT.¹⁵

Od dana uvođenja eura u Sloveniji euronovčanice i eurokovanice su trebale biti dostupne u cijeloj državi te su banke u skladu s tim ispunile potrebne uvjete i opskrbile trgovine na malo i poduzeća dijelom natiskane gotovine što je bilo utvrđeno u smjernicama Europske središnje banke.¹⁶ Prema navedenim smjernicama Središnja banka Slovenije počela je početkom prosinca 2006. godine prodavati komplete za upoznavanje euro kovanica osobama koji su vješti u rukovanju gotovinom, a nekoliko dana nakon toga i široj javnosti. Time je zamjena valuta u Sloveniji protekla brzo i bez poteškoća, s obzirom da su svi javno dostupni bankomati i prodajna mjesta bili opskrbljeni gotovinom u eurima, a sama vrijednost euro novčanica bila je veća od vrijednosti slovenskog tolara.¹⁷

Nakon 2 tjedna dvojnog optjecaja valuta, u Sloveniji je s 15. siječnja 2007. godine euro jedino službeno sredstvo plaćanja u zemlji, dok je rok za zamjenu kovanica slovenskog tolara bio ograničen do 31. prosinca 2016. godine (10 godina od uvođenja eura), a

¹⁴Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom (2020). Vlada RH – Hrvatska narodna banka

¹⁵Slovenija and the euro. European Commission

¹⁶Smjernica Europske središnje banke od 14. srpnja 2006. o određenim pripremama za prelazak na gotovinu eura te o

predopskrbi i posrednoj predopskrbi euronovčanicama i eurokovanicama izvan europodručja (ESB/2006/9)

¹⁷ Slovenija (od 1. siječnja 2007). Europska središnja banka / Eurosustav

za novčanice bivše valute nema definiranog roka zamjene te se i danas mogu zamijeniti u središnjoj banci Slovenije.¹⁸

Tadašnji guverner Središnje banke Slovenije, Mitja Gaspari, kao jedan od najvećih nedostataka i problema prilikom uvođenja eura u Sloveniji naveo je problem zaokruživanja cijena prilikom preračunavanja u eure, s obzirom da je prema slovenskom modelu uvođenja eura bilo gotovo nemoguće izbjeći postupak „dodavanja na cijenu“ prilikom konverzije u drugu valutu, za što je Banka Slovenije u fazi dvojnog iskazivanja cijena svakom kućanstvu osigurala besplatne kalkulatora za preračunavanje cijena, čime se nastojala izbjeći mogućnost da se pojedini sudionici na tržištu ne pridržavaju utvrđenog fiksnog tečaja konverzije.¹⁹

Na osnovu slovenskog primjera uvođenja eura moglo se pretpostaviti kako bi se i svaka naredna zemlja koja bude uvodila euro mogla susresti s tim problemom. Navedeno je uvažila i Hrvatska s obzirom da se u okviru svog modela uvođenja eura odlučila na obvezu dvojnog iskazivanja cijena kako bi što više smanjila potencijalno zaokruživanje cijena na veći iznos.

Prema analizi Pufnik (2018) o učincima uvođenja eura na kretanje cijena i percepcije inflacije u zemljama europodručja, uvođenje eura u Sloveniji u početku se odrazilo na blagi porast percipirane inflacije.²⁰ Nakon prvog polugodišta od razdoblja kada je Slovenija ušla u europodručje, došlo je do snažnog porasta službene razine inflacije, no najveći uzrok tomu zapravo je bilo poskupljenje sirove nafte i drugih sirovina na svjetskoj razini, kao i povećanje domaće potražnje za tim dobrima. Na kretanje percipirane inflacije u Sloveniji je pozitivno djelovala činjenica kako su građani bili dobro informirani i upozoravani na potencijalno prekomjerno povećanje cijena pojedinih proizvoda i to po iskustvu zemalja koje su u prošlosti prošle postupak konverzije nacionalne valute eurom.

Kao i u vrijeme kada je Slovenija uvodila euro, tako je i trenutna situacija na globalnoj, a pogotovo europskoj razini, vrlo nestabilna i neizvjesna, vjerojatno i u većem obimu, što se ogleda u činjenici kako druge vanjske okolnosti utječu na povećanje razina cijena u RH, a na koje sama država ne može utjecati, s obzirom na velike poremećaje na globalnim

tržištima uslijed ratnih zbivanja na europskom području te najavi nadolazeće recesije.

2.2. *Estoniski model uvođenja eura*

Kao što je i Slovenija podnijela zahtjev za uvođenjem eura, tako je i Estonija ispunila sve potrebne uvjete te podnijela zahtjev kojega je Europska komisija odobrila 13. srpnja 2010. godine, te se 1. siječnja 2011. godine Estonija priključila europodručju. Dotadašnja valuta Estonije bila je kruna koja se konvertirala u euro prema tečaju 1 EUR = 15,6466 EEK.²¹ Estonija se također odlučila na rok od 2 tjedna u kojem su obje valute istovremeno bile u optjecaju, banke i poslovni subjekti primali su i tolar i euro, dok se sav povrat gotovinskog novca građanima odvijao u eurima.²²

No, razdoblje koje je prethodilo procesu uvođenja eura u Estoniji nije proteklo bez poteškoća. Prema Ćorić i Mesić (2012) najveći problem s kojim se Estonija suočila u cjelokupnom procesu uvođenja eura dogodio se još u konvergencijskom razdoblju prilikom ispunjavanja kriterija stabilnosti inflacije, s obzirom da su inflacijska kretanja „zadržala“ Estoniju gotovo punih šest godina u fazi tečajnog mehanizma. Autori navode kako je problem inflacije u Estoniji bio prouzročen visokim stopama rasta BDP-a što je rezultiralo „pregrijavanjem“ ekonomije, a navedenom je doprinijela i svjetska ekonomska kriza 2008. godine kroz rast trošarina i cijena robe na svjetskom tržištu, dok se Estonija istovremeno suočila i sa znatnim porastom domaće potražnje.

Iako je u Izvješću Europske komisije o napretku kandidata za ulazak u europodručje utvrđeno da Estonija ispunjava sve konvergencijske kriterije, i sama Europska središnja banka posumnjala je u sposobnost održivosti dugoročne stabilnosti niske stope inflacije u Estoniji upravo zbog navedenog problema s postizanjem stabilnosti inflacije još za vrijeme konvergencije (Gallagher, 2010).

No, nakon službenog odobrenja EK za uvođenje eura u srpnju 2010. godine, u Estoniji je 15. siječnja 2011. godine kruna prestala biti zakonsko sredstvo plaćanja te je euro postao jedina službena valuta zemlje. Mogućnost zamjene novčanica bez naknade

¹⁸Slovenia and the euro. European Commission

¹⁹Gaspari o uvođenju eura u Sloveniji: Imali smo povećanje inflacije do 7-8 posto (2022). Intervju za N1 Hrvatska.

²⁰Pojam "percipirana inflacija" označava subjektivnu procjenu potrošača o porastu razine cijena koja se izračunava na osnovi rezultata anketa koje se provode na potrošačima/gr građanima. Pored stvarne inflacije, percipirana inflacija predstavlja važan podatak

nositeljima monetarne politike budući da se radi o formiranju očekivanja građana o budućoj inflaciji, a koja u konačnici predstavljaju važnu odrednicu stvarne stope buduće inflacije (Fioretti i sur. 2021)

²¹Estonia and the euro. European Commission

²²Estonija (od 1. siječnja 2011). Europska središnja banka / Eurosustav

bila je u svim bankarskim i financijskim institucijama tj. u svim institucijama koje imaju ulogu pružanja gotovinskih usluga, dok je u središnjoj banci moguće i danas promijeniti krune za euro s obzirom na neograničeni rok za zamjenu i novčanica i kovanica estonske krune. Cijene su se od 1. srpnja 2010. godine prikazivale u obje valute, u krunama i eurima, što je bilo pogodno za potrošače kako bi lakše uspjeli usporediti proizvode ili usluge te steći pojam o vrijednost nove valute, dok je estonska javnost dobila pravovremene i praktične informacije o novouvedenoj valuti putem raznih televizijskih programa, letaka, plakata, sportova i drugih promidžbenih i besplatnih materijala.²³

Prema analizi Pufnik (2018) o učincima uvođenja eura na kretanje cijena i percepcije inflacije u zemljama europodručja, Estonija se kao jedina od novijih zemalja koje su pristupile europodručju svrstava u zemlje u kojima je zabilježen znatan rast percipirane inflacije, unatoč uvjetima relativno stabilne inflacije. Iako je dobra informiranost građana Slovenije pozitivno utjecala na kretanje percipirane inflacije, u Estoniji nije bila takva situacija, budući da je u Estoniji došlo do značajnog porasta percipirane inflacije usprkos visokoj informiranosti građana o potencijalnom prekomjernom porastu cijena pojedinih proizvoda (Jemec, 2010).

Na osnovu ove razlike percepcije građana na primjeru Estonije može se pretpostaviti kako će se ona pojaviti i u RH. S obzirom na globalne tržišne poremećaje koji utječu na povećanje razine cijena uslijed procesa uvođenja eura u RH, razinu percipirane, kao i službeni razinu inflacije u RH, bit će moguće vidjeti jedino protekom vremena nakon uvođenja eura.

2.3. *Njemački model uvođenja eura*

Njemačka je jedna od država osnivača Europske unije od 1957. godine. Euro je prihvatila kao valutu od samog početka kada je uveden 1999. godine kao obračunska valuta, dok je gotovina u optjecaj puštena početkom 2002. godine.²⁴ Prije uvođenja eura, globalno poznata i konvertibilna valuta bila je njemačka marka koja se mijenjala za euro prema tečaju 1 EUR = 1,95583 DEM (njemačkih maraka).²⁵

Iako je prošlo više od 20 godina od službenog optjecaja gotovine eura kao službene valute u Njemačkoj, prema podacima njemačke središnje banke

(Deutsche Bundesbank) krajem 2019. godine, Nijemci još uvijek čuvaju svoju bivšu nacionalnu valutu, njemačku marku, u procijenjenoj vrijednosti 12,46 milijardi maraka (6,37 milijardi eura), dok su u optjecaju najviše ostale novčanice u apoenima od 100, 500 i 1.000 njemačkih maraka.²⁶ Najveća količina njemačkih maraka povučena je početkom uvođenja eura, s tim da za razliku od nekih zemalja gdje postoji određeni rok zamjene valute, u Njemačkoj nema vremenskog ograničenja, za što je i tečaj konverzije ostao fiksiran.²⁷

Njemačka marka oduvijek je u povijesti imala veliki značaj te se smatra valutom koja je otvorila put konkurentnosti njemačkog gospodarstva. Iz navedenog se može zaključiti kako Njemačka, iako je euro kao službeni valutu uvela prije više od dva desetljeća, još uvijek ima problema sa promjenom bivše nacionalne valute. Iako građani kao službeno sredstvo plaćanja koriste euro, svoju staru valutu marku nisu u potpunosti zamijenili novom, najvjerojatnije iz razloga što vrijednost njemačke marke nije samo brojčana vrijednost, već zaštitni znak svega onog što njemačko gospodarstvo predstavlja te da je upravo ta marka otvorila put k poboljšanju i stabilnosti gospodarstva kakvo je danas: bogato, jako, stabilno i razvijeno.

Prema istraživanju njemačkog instituta Centar za europske politike kojega su proveli istraživači Gasparotti i Kullas (2019) pokazalo se kako su Njemačka i Nizozemska jedine zemlje koje su ozbiljnije profitirale od uvođenja eura. Obje zemlje, koje su jedne od osnivača Europske unije sredinom 20. stoljeća, također su zemlje koje su euro uvele od samog početka njegovog postojanja kao gotovinske valute, odnosno 2002. godine. Za razliku od ostalih zemalja koje su imale poteškoća, ove zemlje imale su veliku korist od uvođenja eura, poput naglog procvata kredita i investicija zbog niskih kamatnih stopa. Također, u razdoblju globalne financijske krize 2008. godine Njemačka i Nizozemska su se brzo prilagodile, dok su Grčka, Irska, Španjolska, Portugal i Cipar zatražili financijsku pomoć Europske unije zbog pada gospodarstva te nedostatka financijskih sredstava. Zaključak istraživanja koje je promatralo promjenu razine BDP-a po glavi stanovnika od trenutka uvođenja eura, pokazalo je kako su od trenutka uvođenja eura njemački građani bogatiji za 23.000 eura, a Nizozemci za 21.000 eura, dok su Talijani i Francuzi uvođenjem eura oslabili, i to za 74.000 eura Talijani, odnosno za

²³Estonija (od 1. siječnja 2011). Europska središnja banka / Eurosustav

²⁴Naš novac. Europska središnja banka / Eurosustav

²⁵Germany and the euro. European Commission

²⁶In deutschen Schubladen liegen noch mehr als zwolf Milliarden D-Mark (2019). Spiegel Wirtschaft

²⁷Germany and the euro. European Commission

56.000 eura Francuzi. Međutim, potrebno je istaknuti i činjenicu kako na gospodarstvo pojedine zemlje ne utječe samo službena valuta, nego i brojni drugi čimbenici, vanjski i unutarnji, a koji u navedenom istraživanju nisu bili uključeni.

Iz navedenog se može zaključiti kako je gospodarstvo svake zemlje zasebno te kako je euro nekima donio pozitivne financijske aspekte dok se na drugima negativno odrazilo, ne samo na građane, nego i na cjelokupno gospodarstvo. Također, tijekom vremena nekim je zemljama valutna unija ipak donijela više koristi nego štete, iako je i to proces koji protekom vremena te uslijed neizvjesnih promjena uvjeta na tržištu može varirati.

2.4. Usporedba hrvatskog modela uvođenja eura s modelima odabranih zemalja europskog područja

Uzimajući u obzir navedena obilježja modela zamjene nacionalne valute eurom odabranih zemalja članica europskog područja, može se zaključiti kako je Hrvatska kreirala model zamjene nacionalne valute eurom najbližiji estonskom modelu, uzevši pritom u obzir prijašnja iskustva, načine i strategije drugih zemalja koje su već prošle proces zamjene nacionalne valute. Sličnost s estonskim, ali i slovenskim modelom, očituje se kroz uvođenje mjere dvojnog iskazivanja cijena nekoliko mjeseci prije i 12 mjeseci poslije uvođenja eura, kao i dvotjednom periodu dvojnog optjecaja valuta od dana uvođenja eura te neograničenom vremenskom periodu za zamjenu novčanica bivše nacionalne valute. Također, sličnost s estonskim modelom ogleda se i u načinu zamjene valuta. Tako se u Estoniji nacionalna valuta kruna mogla zamijeniti u gotovo svim financijskim i bankarskim ustanovama koje pružaju gotovinsko plaćanje, dok će prema hrvatskom modelu zamjena kune u euro biti moguća u poslovnicama FINA-e, HP-a i svim poslovnim bankama te u središnjoj banci. S obzirom da hrvatski model zamjene nacionalne valute eurom ima najviše sličnosti s estonskim, može se izraziti nada kako će i Hrvatska, kao i Estonija, uvesti euro bez prevelikih poteškoća te dugoročno imati više koristi nego troškova kada je u pitanju zamjena nacionalne valute eurom.

Na osnovu primijenjene metode komparativne analize hrvatskog modela uvođenja eura s modelima odabranih zemalja članica europskog područja, izrađena je usporedba koja se temelji na sljedećim ključnim elementima: datum uvođenja eura, razdoblje dvojnog iskazivanja cijena uoči i nakon zamjene nacionalne valute eurom, razdoblje dvojnog optjecaja valuta

(nacionalna valuta i euro), rok zamjene nacionalne valute eurom nakon uvođenja eura kao službene valute zemlje, službena razina inflacije te kretanje percipirane inflacije i u konačnici informiranost građana o analiziranoj tematici. Navedeno je prikazano u Tablici 1.

TABLICA 1: USPOREDBA MODELA UVOĐENJA EURA ODABRANIH ZEMALJA ČLANICA EUROPODRUČJA

Element analize	Hrvatska	Slovenija	Estonija	Njemačka
Datum uvođenja eura	01.01.2023.	01.01.2007.	01.01.2011.	01.01.2002.
Dvojno iskazivanje cijena	DA	DA	DA	-
Razdoblje dvojnog optjecaja	2 tjedna	2 tjedna	2 tjedna	-
Rok zamjene nacionalne valute	Kovanice - 3 god., novčanice - neograničen	Kovanice - 10 god., novčanice - neograničen	Neograničen	Neograničen
Razina inflacije	Porast razine inflacije prije uvođenja eura	Porast razine inflacije, blagi rast percipirane inflacije	Stabilna razina inflacije, rast percipirane inflacije	Stabilna razina inflacije
Informiranost građana	DA, informiranje šire javnosti	DA, informiranje šire javnosti	DA, informiranje šire javnosti	DA, uz veliki značaj njemačke marke

Izvor: Izrada autora

Najveća pažnja oko procesa uvođenja eura, a i bojazan, odnosi se na porast razine cijena, odnosno inflaciju, s obzirom na već prisutnu povećanu razinu uzrokovanu drugim neizvjesnostima i šokovima na globalnoj i europskoj razini. Zbog jake trgovinske i financijske povezanosti RH s EU, doprinos vanjskih šokova za malo i otvoreno gospodarstvo poput hrvatskog je daleko od zanemarivog (Deskarić-Škrbić i sur. 2020).

Tako je prilikom predviđanja kretanja percipirane inflacije koja bi se mogla dogoditi u RH nakon uvođenja eura, u obzir potrebno uzeti i ostala kretanja na tržištu, pogotovo s obzirom na trenutnu situaciju i uvjete nestabilnosti i neizvjesnosti uslijed vanjskih okolnosti koje utječu na hrvatsko gospodarstvo. Uzevši u obzir samo proces uvođenja eura, bez trenutnih drugih vanjskih okolnosti koje utječu na porast razine cijena, na primjeru Slovenije i Estonije može se zaključiti kako je vrlo teško procijeniti stopu kretanja percipirane inflacije, posebice iz razloga što su građani Slovenije, isto kao i građani Estonije, bili vrlo dobro informirani i upozoravani na moguće prekomjerno povećanje cijena određenih proizvoda uslijed uvođenja eura te se u Sloveniji odmah u početku uvođenja eura dogodio neznatan porast percipirane inflacije, a u Estoniji značajan porast percipirane inflacije. Tek nakon šest mjeseci od uvođenja eura u Sloveniji se osjetio značajniji porast percipirane inflacije. Uzme li se u obzir kako RH nije imala toliku razinu nestabilnosti inflacije u razdoblju tečajnog mehanizma kao što je imala Estonija te da na stopu inflacije prije trenutka uvođenja eura utječu drugi čimbenici, i kako su

građanima RH u velikoj mjeri dostupni informativni materijali o potencijalnom prekomjernom povećanju cijena pojedinih proizvoda, može se očekivati kako bi u RH percipirana inflacija imala značajniju razinu, ali ne iz razloga uvođenja eura, koliko kao posljedica poremećaja na vanjskim tržištima, na koja Hrvatska ne može utjecati. Pravu razinu percipirane, kao i službenu razinu inflacije izmjerenu u RH, bit će moguće vidjeti jedino protekom vremena nakon uvođenja eura.

Također, u svrhu sprječavanja pretjeranog pritiska cijena i makroekonomskih neravnoteža potaknutih ratnom situacijom na europskom području, Hrvatska bi trebala uvažiti preporuke Europske središnje banke navedene u posljednjem Izvješću o konvergenciji iz lipnja 2022. godine te provesti potrebne strukturne reforme kako bi povećala razinu konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.

3. Pregled koristi i troškova uvođenja eura

Budući da se proces uvođenja nove službene valute u gospodarstvo najviše ogleda kroz odnos koristi i troškova koje za sobom povlači, u nastavku rada detaljnije su prikazane prednosti odnosno koristi koje bi uvođenje eura donijelo za hrvatsko gospodarstvo, kao i nedostaci odnosno troškovi koji bi tim procesom nastali.

3.1. Prednosti i koristi uvođenja eura za hrvatsko gospodarstvo

Prema utvrđenoj Strategiji za uvođenje eura koju je HNB definirao, a Vlada RH donijela 2018. godine, koristi od uvođenja eura kao službene valute plaćanja u RH očituju se kroz nekoliko ključnih segmenata, i to:

1. uklanjanje valutnog rizika
2. manji trošak zaduživanja za domaće subjekte
3. smanjenje mogućnosti za izbijanje valutne i bankovne krize
4. manji transakcijski troškovi
5. smanjenje naknada plaćanja
6. poticaj međunarodnoj razmjeni i jačanju konkurentnosti te
7. mogućnosti pristupa europskim mehanizmima financijske pomoći.²⁸

Uklanjanje valutnog rizika u gospodarstvu predstavlja prvi i najvažniji pozitivni učinak zamjene

hrvatske kune eurom s obzirom na trenutnu izrazitu izloženost valutnog tečaja koja se očituje u neusklađenosti valutnih pozicija imovine i obveza brojnih sudionika različitih gospodarskih sektora. Uvođenjem eura valutni rizik nestaje jer time sav dug u eurima, odnosno ugovoren uz valutnu klauzulu u eurima, postaje dug u domaćoj valuti. Sljedeći pozitivni učinak predstavlja manji trošak zaduživanja za domaće subjekte jer se uvođenjem eura kamatne stope RH približuju kamatnim stopama europodručja i time dolazi do povećanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Obringer (2022) navodi da zbog smanjenog tečajnog rizika euro potiče niže kamatne stope, dok su se u prošlosti naplaćivale dodatne kamate za pokriće rizika od promjene tečaja.

Navedeno znači da će se posljedično time smanjiti ocjena rizika države i povećati kreditni rejting. Također, smanjit će se i rizik izbijanja valutne i bankovne krize. Nadalje, uvođenje eura donosi manje transakcijske troškove, kao i manje naknade za nacionalna i prekogranična plaćanja u eurima. Time bi kroz poticaj međunarodnoj razmjeni i ulaganjima uvođenje eura pridonijelo jačanju konkurentnosti i smanjenju ranjivosti gospodarstva kroz povećanje robne razmjene i usluga turističkih djelatnosti. Također, nakon uvođenja eura središnja banka RH steći će pravo na sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda Eurosustava te će time dobiti i pristup mehanizmima financijske pomoći europodručja.

Prema Šonje (2019) postoje još dva argumenta na stranu koristi za koje smatra da su u HNB-ovoj eurostrategiji propustili navesti, i to višak deviznih rezervi HNB-a, imovina kojom će HNB nastaviti upravljati, što im stvara prostor za nemonetarne operacije; te kako će Hrvatska imati glas guvernera u Upravnom vijeću ECB-a s udjelom 1/21 glasa, što je 6 puta više od udjela prema normaliziranom kapitalnom ključu.

Aktualni guverner HNB-a Boris Vujčić u okviru informativnih kampanja javnosti obrazlaže kako će zamjena hrvatske kune eurom rezultirati znatno olakšanim poslovanjem bankama budući da će se eliminirati veliki dio valutnog rizika, kao i valutno induciranog kreditnog rizika na tržištu. Tako će uvođenje eura donijeti smanjenje regulatornih troškova te će RH postati dijelom druge najsnažnije valute plaćanja u svijetu. Ulaskom u europodručje za RH se otvara mogućnost zaduživanja na međunarodnim tržištima kapitala uz povoljnije uvjete, odnosno uz niže troškove. Također, guverner ističe i kako će RH ulaskom u europodručje najviše profitirati

²⁸Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj (2018). Vlada Republike Hrvatske, HNB

od svih ostalih zemalja članica EU budući da je RH već duže vrijeme vrlo eurizirana s obzirom na podatak kako je gotovo 70% ukupnog duga zemlje devizni dug, čime će se smanjiti postojeći troškovi kredita pozajmljenih u deviznim valutama.²⁹

Prema Kunovac i Pavić (2018) uvođenje eura moglo bi rezultirati smanjenjem premije za rizik do kojeg bi moglo doći priključivanjem Hrvatske u monetarnu uniju, a što bi dodatno izazvalo smanjivanje kamatne stope za novo zaduživanje. Pritom je u obzir potrebno uzeti i činjenicu kako bi to smanjenje zaduživanja bilo vrlo važno i osjetno za gospodarstvo RH s obzirom na već naveden podatak kako je RH visoko zadužena zemlja u devizama. Također, autori navode i mogućnost velikih koristi od zamjene hrvatske kune eurom zbog već postojeće visoke stope eurizacije te da bi se pad premije rizika Hrvatske mogao prenijeti i na kredite domaćih poslovnih banaka, što bi rezultiralo značajnim posljedicama na ukupnoj realnoj aktivnosti hrvatskog gospodarstva.

Navedene činjenice ukazuju na brojne prednosti i koristi zamjene hrvatske kune eurom na hrvatsko gospodarstvo što će se zasigurno odraziti i na jačanje poduzetništva kao ključnog pokretača gospodarstva. Koristi od uvođenja eura odrazit će se velikim dijelom i kroz turistički sektor budući da je RH turistički orijentirana zemlja. Osim kroz poduzetništvo i turizam, kao ključne okosnice hrvatskog gospodarstva, uvođenje eura donijet će i brojne prednosti za pojedine građane. Naime, izbjeci će se gužve i nepotrebno čekanje u redovima mjenjačnica i banaka radi kupovine i prodaje eura, neće postojati mogućnost da se nezakonito zamjenjuju kune za eure, euri za kune, izbjeci će se negativne tečajne razlike koje predstavljaju izravni trošak u poslovanju s partnerima iz inozemstva, pojednostaviti će se i ubrzati izvršavanje financijsko-knjigovodstvenih aktivnosti te će se postići određena razina standardiziranosti u financijskom poslovanju, od kojih će koristi imati pojedinci, poslovni subjekti, a time i gospodarstvo u cjelini.

3.2. Troškovi i nedostaci uvođenja eura za hrvatsko gospodarstvo

Svaka promjena sama po sebi donosi i negativne konotacije, pa tako i proces uvođenja eura kao službene valute RH, što u značajnoj mjeri dotiče

gospodarski, politički, ekonomski i financijski sektor te tržište kapitala.

U Strategiji za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj HNB ističe kako je jedan od glavnih nedostataka uvođenja eura gubitak samostalne monetarne i tečajne politike države.³⁰ Naime, osnovna ograničenja gubitka samostalne monetarne i tečajne politike ogledaju se kroz osjetljivosti na međunarodne tokove kapitala, zaduživanja i prijenosa tečajnih kretanja. Korištenje monetarne i tečajne politike uvelike je ograničen za aktivno korištenje što predstavlja trošak za zemlju nakon uvođenja eura. Pritom gubitak samostalne monetarne politike za RH znači potrebu vođenja primjerene fiskalne politike. Sljedeći nedostatak odnosi se na rizik potreba monetarne unije koje ne mogu ciklički odgovarati potrebama gospodarstva neke druge države članice. Također, trošak predstavlja i porast razine cijena uslijed konverzije valuta, a koji se na primjeru zemalja koje su već uvele euro u prosjeku pokazao kao blag, ali osjetljiv, na osnovu čega se pretpostavlja kako će takav učinak uslijed konverzije biti i u Hrvatskoj (Pufnik, 2018). Navedeno je pojašnjeno i na primjeru Slovenije, što je naglasio i njihov tadašnji guverner, a do čega je došlo kao posljedica nemogućnosti izbjegavanja dodataka na cijene, točnije zbog zaokruživanja cijena prilikom konverzije nacionalne valute u euro.³¹ Ako se uzme u obzir da RH ima stabilan tečaj eura u odnosu na hrvatsku kunu, kao što je imala i Slovenija, može se pretpostaviti kako će i RH osjetiti porast razine cijena zbog konverzije upravo iz razloga nemogućnosti izbjegavanja zaokruživanja cijena. Efekt zaokruživanja cijena, koji utječe na porast razine cijena, trebao bi biti kratkoročan, odnosno jednokratnog karaktera za hrvatsko gospodarstvo. Time bi se taj nedostatak opravdano mogao smatrati troškom same konverzije valuta bez da ima dugoročan učinak na nacionalno gospodarstvo RH. Pored toga, kao preporuka za buduća istraživanja ističe se potreba za detaljniju analizu u kojoj mjeri je uvođenje eura utjecao na porast razine cijena, a u kojoj mjeri ostali čimbenici, što će biti moguće provesti tek nakon izvjesnog vremena nakon uvođenja eura u RH.

Kao još jedan od nedostataka uvođenja eura, pretpostavlja se da će doći do makroekonomske neravnoteže zbog rizika prekomjernog priljeva i akumulacije kapitala. Također, postojat će jednokratni troškovi konverzije pri zamjeni valute neposredno nakon uvođenja eura, a doći će i do jednokratnih

²⁹Koristi od uvođenja eura znatno veće od troškova (2022). HNB

³⁰Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj (2018). Vlada Republike Hrvatske, HNB

³¹Gaspari o uvođenju eura u Sloveniji: Imali smo povećanje inflacije do 7-8 posto (2022). Intervju za N1 Hrvatska.

troškova pristupanja Hrvatske narodne banke Eurosustavu, što ovisi o makroekonomskoj situaciji i tržišnim uvjetima u trenutku pristupanja. Zadnji predviđeni trošak HNB-a je sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama gdje je RH dužna sudjelovati u troškovima povezanim sa solidarnom pomoći drugim državama tj. članicama euro područja.³²

Aktualni guverner HNB-a Boris Vujčić navodi određene troškove procesa zamjene hrvatske kune eurom, a to su:

1. rizik jednokratnog povećanja potrošačkih cijena,
2. gubitak samostalne monetarne politike,
3. rizik nekontroliranog priljeva kapitala,
4. rast makroekonomskih neravnoteža te
5. jednokratne troškove zamjene valuta.³³

3.3. Analiza koristi i troškova uvođenja eura

Neminovno je da će sam proces zamjene hrvatske kune eurom, osim brojnih prednosti i koristi, za sobom donijeti i određene negativne učinke, odnosno troškove. Pritom HNB ističe kako bi koristi poput uklanjanja valutnog rizika, niže kamatne stope, smanjeni transakcijski troškovi i veća otpornost gospodarstva na krize, trebali biti znatni i trajni, dok bi troškovi uvođenja eura bili relativno mali i jednokratni, uzimajući u obzir kako je vođenje autonomne monetarne politike i do sada bilo ograničeno, a troškovi konverzije, uplata u kapital institucija EU-a te učinak na cijene bili bi jednokratni.³⁴ Navedeno potvrđuje i istraživanje Deskar-Škrbić i sur. (2020) na primjerima Hrvatske, Bugarske i Rumunjske, prema kojemu se kao nedostatak uvođenja eura u smislu gubitka vođenja samostalne monetarne politike smatra najvažnijim negativnim dugoročnim učinkom, ali ipak minornim iz razloga što središnje banke navedenih zemalja ionako već provode monetarnu politiku usklađenu s politikom ESB.

Iz navedenog se može zaključiti kako je većina tih troškova privremenog i jednokratnog karaktera te kako će oni biti prisutni samo za vrijeme trajanja konverzije dviju valuta, dok su, već prethodno spomenute i objašnjene, koristi konverzije valuta trajnog i dugoročnog karaktera. Slijedom navedenog, može se zaključiti kako će se konačna analiza i usporedba troškova zamjene hrvatske kune eurom moći detaljnije napraviti tek nakon proteka određenog vremena nakon

uvođenja eura kao službene valute u RH, pogotovo s obzirom na činjenicu kako je već prisutna povećana razina porasta cijena zbog izvanredne situacije uzrokovane vanjskim šokovima. Trenutno, prije samog uvođenja eura, lakše se mogu predvidjeti, izračunati i navesti potencijalni troškovi uvođenja eura, nego utvrditi sve moguće prednosti koje će uvođenje eura u budućnosti dugoročno donijeti. No, prema Čehulić i Hrbić (2019) analiza odabranih zemalja članica europodručja poput Portugala, Irske, Grčke, Španjolske, Slovenije, Slovačke, Estonije, Litve i Latvije, pokazala je kako je proces uvođenja eura doveo do veće stabilnosti gospodarstva i ubrzanog ekonomskog razvoja. Na osnovu njihova primjera može se zaključiti kako svaka zemlja sa svojim obilježjima i karakteristikama predstavlja primjer za sebe, pogotovo s obzirom na činjenicu kako je svaka zemlja uvodila euro pod drugačijim okolnostima koje su se tada zbivale na tržištu, ali dugoročni trend koji pokazuje prevagu u koristima i prednostima u odnosu na troškove i nedostatke, pokazuje kako bi i Hrvatska trebala maksimalno iskoristiti ovaj proces za povećanje konkurentnosti svoga gospodarstva.

4. Zaključak

Euro je valuta koja predstavlja simbol Europske unije, a trenutno je jedna od najjačih i najprepoznatljivijih valuta na svijetu. Tečaj eura varira ovisno o uvjetima u gospodarstvu, ali se teži jednakosti i fiksnoj tečaju, ili bar njegovoj približnosti. Uvođenje eura donosi brojne pogodnosti, ali i nedostatke za gospodarstvo pojedine zemlje, dok proces promjene valute u ovisi u trenutnom stanju gospodarstva te o okolnostima koje na njega utječu. Samim ulaskom u Europsku uniju Hrvatska se obvezala ispuniti određene uvjete među kojima je i uvođenje eura kao jednog od glavnih simbola europske integracije. Donošenju odluke o spremnosti za uvođenje eura u RH od strane Europske komisije, prethodilo je razdoblje konvergencije kroz tečajni mehanizam kojega je RH pozitivno okončala.

Trenutno se Hrvatska nalazi u pripremnom razdoblju za proces uvođenja eura gdje se najveća pažnja, a i bojazan, odnosi se na porast razine cijena, odnosno inflaciju, s obzirom na već prisutnu povećanu razinu uzrokovanu drugim neizvjesnostima i šokovima na globalnoj i europskoj razini. Na analiziranim

³²Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj (2018). Vlada Republike Hrvatske, HNB

³³Koristi od uvođenja eura znatno veće od troškova (2022). HNB

³⁴Uvođenje eura Hrvatskoj će donijeti znatne i trajne koristi (2022). HNB

primjerima uvođenja eura u Sloveniji, Estoniji i Njemačkoj, za očekivati je kako bi u RH percipirana inflacija imala značajniju razinu, ali ne iz razloga uvođenja eura, koliko kao posljedica poremećaja na vanjskim tržištima, na koja Hrvatska ne može utjecati. Tako je prilikom predviđanja kretanja percipirane inflacije koja bi se mogla dogoditi u RH nakon uvođenja eura, u obzir potrebno uzeti i ostala kretanja na tržištu, pogotovo s obzirom na trenutnu situaciju i uvjete nestabilnosti i neizvjesnosti uslijed vanjskih okolnosti koje utječu na hrvatsko gospodarstvo. Pravu razinu percipirane, kao i službenu razinu inflacije izmjerenu u RH, bit će moguće vidjeti jedino protekom vremena nakon uvođenja eura.

Uzimajući u obzir navedena obilježja modela zamjene nacionalne valute eurom odabranih zemalja članica europodručja, može se zaključiti kako je Hrvatska kreirala model zamjene nacionalne valute eurom najsličniji estonskom modelu. Zaključno, postoje brojne koristi, ali i određeni troškovi uvođenja eura kao nove službene valute Republike Hrvatske koji će zasigurno utjecati na gospodarstvo zemlje. Koliki će biti stvarni utjecaj i odnos koristi nasuprot troškova na hrvatsko gospodarstvo realno će se moći procijeniti tek nakon izvjesnog razdoblja nakon uvođenja eura, kada će biti moguće napraviti detaljnije analize.

Literatura

- [1] Convergence criteria for joining. European Commission, dostupno na: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/enlargement-euro-area/convergence-criteria-joining_en (01.07.2022.)
- [2] Čehulić, Z., Hrbić, R. (2019): Utjecaj usvajanja eura na hrvatsko gospodarstvo: što se može naučiti od drugih zemalja? // *Notitia* - časopis za ekonomske, poslovne i društvene teme, Vol. 5, No. 1, str. 73-89
- [3] Čorić, T., Mesić, M. (2012): Tečajni mehanizam ERM 2: iskustvo Estonije // *Ekonomika misao i praksa*, Vol. 21, No. 2, str. 621-638
- [4] Deskar-Škrbić, M., Kotarac, K. i Kunovac, D. (2020): The Third Round of the Euro Area Enlargement: Are the Candidates Ready? // *Journal of International Money and Finance*, Elsevier, Vol. 107
- [5] Estonia and the euro. European Commission, dostupno na: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/estonia-and-euro_en (01.07.2022.)
- [6] Estonija (od 1. siječnja 2011). Europska središnja banka / Eurosustav, dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/estonia/html/index.hr.html> (13.06.2022.)
- [7] Europodručje. European Commission, dostupno na: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro_hr (01.07.2022.)
- [8] Fioretti, L., Kotarac, K., Kunovac, D. (2021): Inflacija i percepcija inflacije u Hrvatskoj. <https://www.hnb.hr/-/inflacija-i-percepcija-inflacije-u-hrvatskoj> (01.07.2022.)
- [9] Gallagher, A.J. (2010): Estonija dobiva euro, dostupno na: <https://www.dw.com/hr/estonia-dobiva-euro/a-5566392> (01.07.2022.)
- [10] Gaspari o uvođenju eura u Sloveniji: Imali smo povećanje inflacije do 7-8 posto (2022). Intervju za N1 Hrvatska, dostupno na: <https://hr.n1info.com/biznis/gaspari-o-uvodenju-eura-u-sloveniji-imali-smo-povecanje-inflacije-do-7-8-posto/> (01.07.2022.)
- [11] Gasparotti, A., Kullas, M. (2019): 20 Years of the Euro: Winners and Losers. CEP study, dostupno na: https://www.cep.eu/Studien/20_Jahre_Euro_-_Gewinner_und_Verlierer/cepStudy_20_years_Euro_-_Winners_and_Losers.pdf (01.07.2022.)
- [12] Germany and the euro. European Commission, dostupno na: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/germany-and-euro_en (01.07.2022.)
- [13] Godišnje izvješće za 2021. (2022). HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/godisnje-izvjesce-2021> (04.07.2022.)
- [14] HNB Bilten br. 275 (2022): Zagreb: Hrvatska narodna banka, dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/bilten> (13.06.2022.)
- [15] In deutschen Schubladen liegen noch mehr als zwölf Milliarden D-Mark (2019). Spiegel Wirtschaft/soziales/d-mark-mehr-als-12-milliarden-laut-bundesbank-nicht-umgetauscht-a-1301361.html (01.07.2022.)
- [16] Izvješće o konvergenciji, lipanj 2022. Europska središnja banka / Eurosustav, dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202206-e0fe4e1874.hr.html> (01.07.2022.)
- [17] Jemec, N. (2010): Inflation perceptions and expectations around euro changeover // *Prikazi in analize* br. 1. Ljubljana: National Bank of Slovenia
- [18] Koristi od uvođenja eura znatno veće od troškova (2022). HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/koristi-od-uvodjenja-eura-znatno-vece-od-troskova> (01.07.2022.)
- [19] Kunovac, D., Pavić, N. (2018): Može li uvođenje eura u Hrvatskoj sniziti trošak zaduživanja // *Privredna kretanja i ekonomska politika*, Vol. 27, No. 1 (142), str. 71-94
- [20] Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom (2020). Vlada RH - Hrvatska narodna banka, dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/2952583/Nacionalni-plan-zamjene-hrv-kune-eurom_23-12-2020.pdf/d2e5eb21-c70e-3ce5-53c6-cd00d43cde7a?t=1608811036377 (13.06.2022.)
- [21] Naš novac. Europska središnja banka / Eurosustav, dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/euro/intro/html/index.hr.html> (13.06.2022.)
- [22] Obringer, L. A. (2022): How the Euro Works, dostupno na: <https://money.howstuffworks.com/euro10.htm> (01.07.2022.)
- [23] Proposal for a Council decision on the adoption by Croatia of the euro on 1 January 2023 (2022). European Commission, dostupno na: https://ec.europa.eu/info/files/proposal-council-decision-adoption-euro-croatia_en (15.06.2022.)
- [24] Pufnik, A. (2018): Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj // *Privredna kretanja i ekonomska politika*, Vol. 27, No. 1 (142), str. 129-159
- [25] Slovenia and the euro. European Commission, dostupno na: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/slovenia-and-euro_en (01.07.2022.)
- [26] Slovenija (od 1. siječnja 2007). Europska središnja banka / Eurosustav, dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/slovenia/html/index.hr.html> (22.06.2022.)
- [27] Smjernica Europske središnje banke od 14. srpnja 2006. o određenim pripremama za prelazak na gotovinu eura te o predopskrbi i posrednoj predopskrbi euronovčanicama i eurokovanicama izvan europodručja (ESB/2006/9), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006O0009&from=HR
(01.07.2022.)

- [28] Smjernice za prilagodbu gospodarstva u procesu zamjene hrvatske kune eurom (2022). Ministarstvo gospodarstva RH – Koordinacijski odbor za prilagodbu gospodarstva i zaštitu potrošača, dostupno na: https://mingor.gov.hr/UserDocsImages/Istaknute%20teme/Smjernice%20za%20prilagodbu%20gospodarstva%20u%20procesu%20zamjene%20hrvatske%20kune%20eurom_sije%C4%8Danj%202022.pdf (15.06.2022.)
- [29] Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj (2018). Vlada Republike Hrvatske, HNB, dostupno na: <https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2104255/h-strategija-za-uvodenje-eura-kao-sluzbene-valute-u-HR.pdf/69a1c208-c601-4df3-95f6-d336f665b5f9> (14.06.2022)
- [30] Šonje, V. (2019): Euro u Hrvatskoj: za i protiv. Zagreb: Arhivaanalitika d.o.o.
- [31] Tica, J., Nadoveza, O., Globan, T. (2016): Monetarna politika. In Obadić, A. & Tica J. (Ed.). *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 247-286
- [32] Uvođenje eura Hrvatskoj će donijeti znatne i trajne koristi (2022). HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/uvodjenje-eura-hrvatskoj-ce-donijeti-znatne-i-trajne-koristi> (01.07.2022.)
- [33] Vakanjac, D., Uher, M., Bedeković, M. (2022): The Maastricht Criteria – Introduction of the Euro in the Republic of Croatia // *International Scientific Symposium "Region, Entrepreneurship, Development"*, Osijek, ISSN 1848-9559, str. 783-800.
- [34] Zamjena hrvatske kune eurom. Euro – naš novac, dostupno na: <https://euro.hr/> (01.07.2022)